

ATT FÖREBYGGA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR ÄR EN FRÅGA FÖR HELA **KOMMUNEN**

Det våldsförebyggande arbetet i Sveriges kommuner är till stor del fortfarande inriktat på att genom socialtjänsten ge stöd och skydd till våldsutsatta. Men Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om våldsförebyggande arbete visar också att många vill arbeta mer universellt för att förebygga våldet innan det sker.

Ett antal faktorer är viktiga för att det bredare våldsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas strategiskt och långsiktigt.

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt jämställdhetsproblem. Fler än 300 kvinnor i Sverige har dödat av sin partner¹ de senaste 20 åren vilket i genomsnitt är mer än en kvinna i månaden. 2022 inkom över 32 000 misstankar om brott i parrelationer till Åklagarmyndigheten.² Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är ett av Sveriges sex jämställdhetspolitiska delmål. Våldet tar sig uttryck på olika sätt och innebär ett ansvar för många aktörer i samhället.

Arbetet med att förebygga och bekämpa våld är i Sveriges kommuner till stor del inriktat på att ge stöd och skydd till våldsutsatta men kommunerna har också stora möjligheter att arbeta preventivt. De har därigenom en unik roll i att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Kommunens verksamheter sträcker sig från barn i förskolan och skolan till att kunna upptäcka och förebygga våld genom sektorer så som individ- och familjeomsorg och äldreomsorg inom socialtjänsten samt stadsplanering.

Exempel på våldsförebyggande arbete i kommunerna kan vara att använda sig av våldspreventiva program med barn och unga i skolan såsom *Mentors in Violence Prevention* (MVP) eller att i stadsplaneringen öka belysning eller bevakning på platser där våldsbrott ofta begås.

Jämställdhetsmyndigheten har tillsammans med länsstyrelserna genomfört en kommunenkät om våldsförebyggande arbete under 2023. Enkätresultatet är tänkt att utgöra ett verktyg för analys, uppföljning och utveckling inom verksamheter på lokal, regional och nationell nivå. Kommunenkäten är att se som ett komplement till Socialstyrelsens Öppna jämförelser – våld i nära relationer och vänder sig till flera verksamhetsområden i kommunen.

Kommunenkat om mäns våld mot kvinnor:

- Enkäten skickades ut till alla 290 kommuner i Sverige.
- Frågorna fokuserar på det strategiska och strukturerade våldsförebyggande arbetet och inkluderar områdena organisation och styrning, kartläggning och analys, våldsförebyggande insatser samt kunskaps- och metodstöd.
- 219 av 290 kommuner lämnade in svar på enkäten. Det motsvarar en svarsfrekvens på 76 procent. Alla resultat som vi redovisar från undersökningen avser de 219 kommuner som svarat.
- De kommuner som svarat är jämnt fördelade över landet och alla kommuntyper är representerade.
- Jämställdhetsmyndigheten har för avsikt att genomföra enkäten vartannat år, och ett nytt utskick är planerat under 2025.
- Ladda ner din kommuns resultat på de frågor som redovisas i denna [Analys i korthet](#).

¹ Brottsförebyggande rådet, Officiell statistik om konstaterade fall av dödligt våld

² Åklagarmyndigheten 2023. Åklagarmyndighetens årsredovisning 2022

Förhoppningen är att denna analys av enkätsvarerna kan ge stöd och inspiration till enskilda kommuner när de utvecklar och förbättrar sitt arbete mot mäns våld mot kvinnor.

Förutsättningar för ett långsiktigt arbete

En stor del av arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor i Sverige idag bedrivs på lokal nivå, i och av Sveriges kommuner. Vissa grundläggande förutsättningar påverkar kommunernas möjligheter att arbeta med att förebygga våld. Det har visats genom erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet och närliggande fält som exempelvis folkhälsoarbete och brottsförebyggande arbete. Att denna typ av förutsättningar finns bidrar till att kommunerna kan bedriva sitt arbete med att förebygga våld både mer effektivt och mer långsiktigt.³ Sådana förutsättningar kan bland annat vara politiskt förankrade beslut om att våldsförebyggande arbete ska bedrivas, hur det ska göras, att det finns en samordnande funktion för arbetet i kommunen och att kommunens medarbetare har tillgång till kunskaps- och metodstöd i frågor som rör mäns våld mot kvinnor.

För att olika yrkesgrupper inom kommunen ska kunna bedriva det våldsförebyggande arbetet behöver man ta hänsyn till förutsättningar specifikt för det våldsförebyggande arbetet, men också grundläggande förutsättningar såsom arbetsbelastning och arbetsvillkor som krävs för det ordinarie arbetet. Många av de kommunala verksamheter som ska arbeta våldsförebyggande står idag inför stora utmaningar såsom en åldrande befolkning, personalbrist och nedskärningar. Verksamheter som skola och socialtjänst, inklusive äldreomsorg, utgörs också av kvinnodominerade yrkesgrupper som ofta har bristfälliga arbetsvillkor, hög arbetsbelastning och hög personalomsättning.⁴

Kommunernas styrning av det våldsförebyggande arbetet

Av de 219 kommuner som besvarat enkäten uppger lite mindre än tre av fyra att kommunen har ett eller flera politiskt beslutade styrdokument för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Vilka delar av mäns våld mot kvinnor som omfattas i styrdokumentet varierar, och det är viktigt att komma ihåg att

FAKTA/

Jämställdhetsmyndighetens uppdrag:

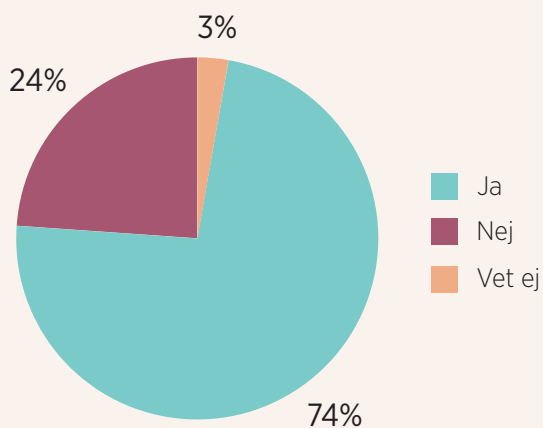
Jämställdhetsmyndigheten ska enligt instruktion främja utvecklingen av förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor inkluderat våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, samt prostitution och människohandel. Begreppet mäns våld mot kvinnor inkluderar alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Det inkluderar också det våld som utövas mot kvinnor och flickor, av bekanta eller helt okända män, på grund av deras kön. Insatserna i regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor handlar även om att motverka pojkar, mäns och hbtqi-personers utsatthet för våld. De omfattar även kvinnors, flickors och hbtqi-personers utövande av våld.

3 Leifman, Pettersson & Wärgård (2021). Kommunala förutsättningar för folkhälsoarbete i Stockholms län – Beskrivningar och bedömningar utifrån tre olika datakällor. Karolinska Institutet 2021.

4 Jämställdhetsmyndigheten (2023), Breddad rekrytering i välfärden, 2023:7

faktiska insatser kan saknas även om området är omskrivet i styrdokument. Likaså kan ett gott arbete bedrivas av kommunerna även om det inte omskrivs i ett styrdokument. Erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet och närliggande fält visar dock att politiskt förankrade beslut är en av de förutsättningar som gynnar kommunernas möjligheter att bedriva ett effektivt och långsiktigt våldsförebyggande arbete.

Har styrdokument för arbetet mot mäns våld mot kvinnor

Källa: Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om mäns våld mot kvinnor. Frågan i enkäten löd: "Har er kommun en eller flera aktuella och politiskt beslutade styrdokument för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, inklusive våld i nära relation?"

Nästan alla kommuner som uppger att de har styrdokument inkluderar våld i vuxnas partnerrelationer i dokumentet. Resultatet speglar i stor utsträckning att våld i vuxnas nära relationer under lång tid legat i fokus för arbetet med mäns våld mot kvinnor. Hedersrelaterat våld och förtryck, både avseende vuxna och barn, ingår i hög utsträckning i kommunernas styrdokument och hamnar på andra plats som mest förekommande område. Det omfattas i ungefär åtta av tio kommuner. Mellan 2021 och 2023 har

Sveriges kommuner och regioner genomfört en särskild satsning, delvis finansierad av regeringen, på jämställdhet och kvinnofrid med särskilt fokus på att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.⁵ 2022 inrättade regeringen ett nytt statsbidrag för förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, med mera. Statsbidraget är en av åtgärderna inom ramen för det nationellt förebyggande programmet⁶. Resultaten i vår enkät tyder på att hedersrelaterat våld och förtryck fått genomslag i kommunernas styrning av det våldsförebyggande arbetet.

Våld i ungas partnerrelationer ingår i nästan sju av tio styrdokument. I knappt var tredje styrdokument på området förekommer arbete mot prostitution och människohandel. Arbete mot sexuell exploatering av barn förekommer endast i en femtedel av fallen.

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor har historiskt främst fokuserat på hjälp och stöd till våldsutsatta. Sveriges tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor verkar för att arbetet ska bedrivas mer förebyggande. Jämställdhetsmyndighetens handbok Inget att vänta på⁷ beskriver hur det våldsförebyggande arbetet kan och bör bedrivas på flera så kallade preventionsnivåer för att arbetet ska bli mer proaktivt.

För att se om kommunernas arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor har blivit mer proaktivt och utgår från flera olika preventionsnivåer har vi ställt frågor om detta i enkäten. Historiskt sett har arbetet med hjälp till våldsutsatta och våldsutövare, det vill säga indikerad våldsprevention, främst varit en fråga för socialtjänsten. Enkätsvaren visar att i styrdokumenterna på området är detta även fortsatt

⁵ Satsning på jämställdhet och kvinnofrid, SKR 2023

⁶ Arbetsmarknadsdepartementet. Nationellt våldsförebyggande program. A2021/00839

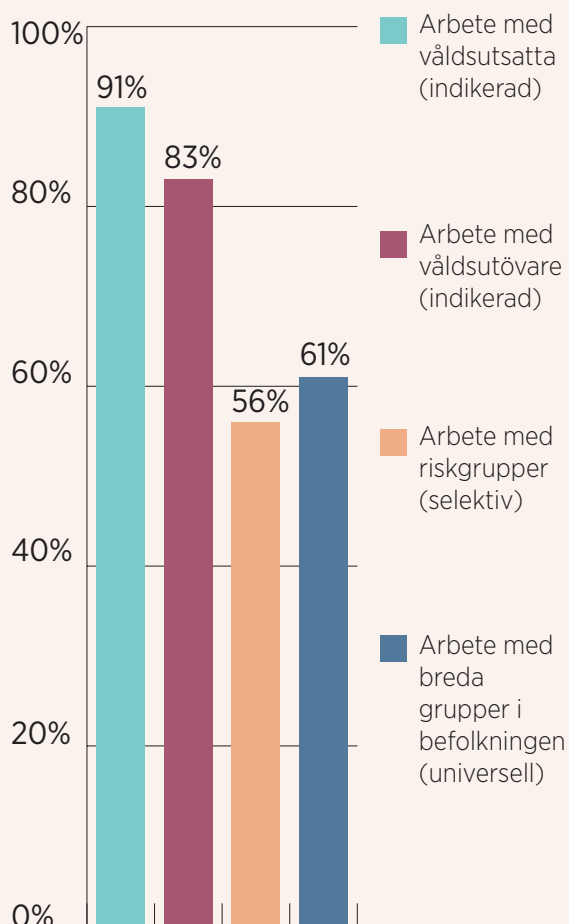
⁷ Jämställdhetsmyndigheten. (2021). Inget att vänta på. Göteborg.

den vanligaste delen i det våldsförebyggande arbetet. Nio av tio styrdokument inkluderar arbete med våldsutsatta och åtta av tio inkluderar arbete med våldsutövare. Det senare skulle kunna ha påverkats av att det i augusti 2021 infördes nya bestämmelser med krav på att socialtjänsten ska tillhandahålla behandling för personer som utövar eller har utövat våld i nära relationer.⁸ Ungefär tre av fem styrdokument omfattar universellt våldsförebyggande arbete och knappt tre av fem omfattar arbete med riskgrupper. De senaste åren har myndigheter och kommuner

uppmuntrats att arbeta mer med det universellt förebyggande arbetet, exempelvis genom olika aktiviteter med barn och unga för att förebygga våld. Att så många av kommunerna anger att arbetet inkluderar universell våldsprevention kan tyda på att sådana aktiviteter och styrning genom regeringens nationella strategi har gett utslag i kommunernas styrning av arbetet.

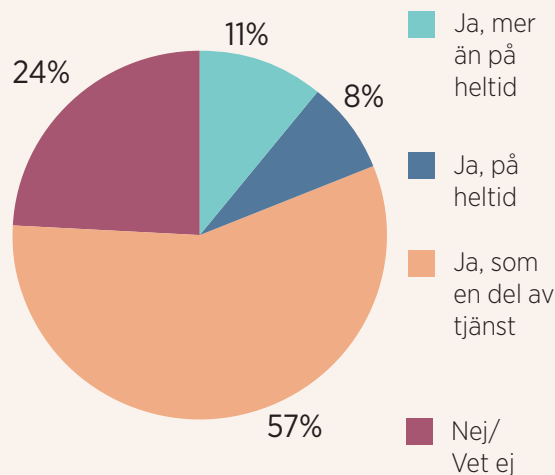
Tre av fyra kommuner har samordnare för arbetet med våldsprevention

Preventionsnivåer som omfattas i kommunernas styrdokument

Källa: Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om mäns våld mot kvinnor. Frågan i enkäten löd: "Inkluderar styrdokumentet/styrdokumenterna följande preventionsnivåer?"

Har samordnare/strateg för arbetet mot mäns våld mot kvinnor

Källa: Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om mäns våld mot kvinnor. Frågan i enkäten löd: "Har er kommun en eller flera tillsvidareanställda funktioner med strategiskt och/eller samordnande ansvar för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inklusive våld i nära relationer?"

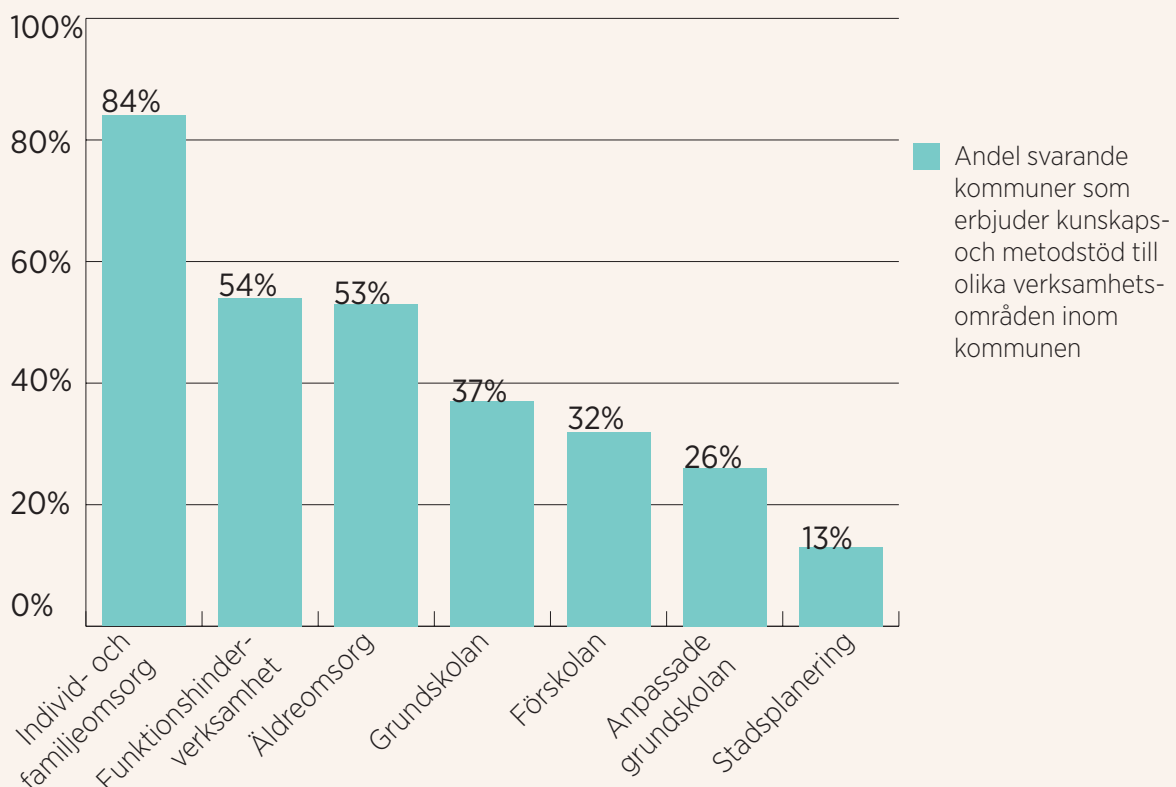
Erfarenheter från det våldsförebyggande arbetet liksom folkhälsoarbete och brottsförebyggande arbete visar att en samordnande funktion i hög grad gynnar resultatet i det förebyggande arbetet. Enkätsvaren visar att tre av fyra kommuner anger att de har en funktion med samordnande eller strategiskt ansvar för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

⁸ Socialstyrelsen (2022), Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. HSLF-FS 2022:39

Även om funktionen inte alltid har ett kommunövergripande ansvar visar resultatet dels att frågan prioriteras av många kommuner, dels att förutsättningarna för ett sammanhållet arbete är goda i stora delar av landet. Av de kommuner som uppger att en sådan funktion finns uppger majoriteten att denna funktion innehas av någon som en del av tjänsten. En av tio kommuner anger att de har en samordnande eller strategisk funktion på motsvarande mer än en heltidstjänst, vilket i praktiken innebär att fler än en person arbetar samordnande eller strategiskt. I sammanhanget är det viktigt att poängtera att man inte kan förvänta sig att alla kommuner ska ha en samordnare på heltid, utan att det är positivt att en samordnare överhuvudtaget finns.

Kunskaps- och metodstöd ges främst till socialtjänsten

Utifrån kunskapen att medarbetares tillgång till kunskaps- och metodstöd i det våldsförebyggande arbetet är en framgångsfaktor har vi också ställt frågor om detta. Begreppet kunskaps- och metodstöd inkluderar utbildning, handledning och annat metodstöd, exempelvis information på intranät, lathundar och informationsmaterial. Drygt fyra av fem kommuner svarar att de erbjuder kunskaps- och metodstöd i frågor som rör mäns våld mot kvinnor till individ- och familjeomsorgen (IFO). Endast lite mer än hälften av kommunernas äldreomsorg (ÄO) och funktionshindersverksamheter (FH/LSS) erbjuds

Källa: Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om mäns våld mot kvinnor. Frågan i enkäten löd: "Vilka verksamhetsområden inom kommunen erbjuds kunskaps- och metodstöd om mäns våld mot kvinnor inklusive våld i nära relationer i egen regi eller genom samverkansavtal?"

kunskap- och metodstöd trots att exempelvis personer med funktionsnedsättning är mer utsatta för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld än befolkningen i övrigt⁹. Var fjärde kommun erbjuder kunskaps- och metodstöd till medarbetare inom anpassade grundskolan och knappt två av fem till grundskolan, vilket är betydligt lägre siffror. Samtidigt har flera av respondenterna uttryckt att det varit svårt att få information om hur det våldsförbyggande arbetet bedrivs i skola och anpassade grundskolan, varför siffrorna får tolkas med viss försiktighet.

Svaren ovan speglar att mäns våld mot kvinnor även fortsättningsvis främst tycks vara en fråga för IFO. Det är dock positivt att mer än hälften av de svarande kommunerna anger att de även ger kunskap och metodstöd till äldreomsorgen och funktionshindersverksamheten då vi vet att de är verksamhetsområden som inte alltid har varit i fokus när det gäller mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.¹⁰

Goda förutsättningar kan bli bättre

Resultatet i enkäten visar att många kommuner har goda förutsättningar för det våldsförbyggande arbetet genom styrdokument, samordning och kunskapsstöd. Arbetet har dock inte kommit lika långt inom alla områden och på alla preventionsnivåer. Till exempel ser vi att arbetet mot prostitution och människohandel samt sexuell exploatering av barn omskrivs i långt lägre utsträckning än andra våldstyper, och den selektiva och universella våldspreventionen är inte ett lika vanligt fokus som arbete på indikativ nivå. Det som avspeglas i enkätsvaren är ändå att Sveriges kommuner går mot att arbeta mer proaktivt. De fokuserar i allt högre grad på att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor även utanför socialtjänstens arena för stöd och skydd. Det är glädjande utifrån

jämställdhetspolitikens mål om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och förhoppningen är att nästkommande kommunenkät kommer att visa att dessa delar i arbetet har stärkts i än högre grad.

Kommande fördjupade analyser

Jämställdhetsmyndighetens kommande uppföljning av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra kommer att innehålla en fördjupad analys av enkäten med fokus på framgångsfaktorer och svårigheter i kommunernas arbete. Den kommer att redovisas till regeringen den 22 april 2024.

⁹ Våld mot personer med funktionsnedsättning. Myndigheten för delaktighet 2023.

¹⁰ Jämställdhetsmyndigheten 2023. Kunskap om våld avgörande för rätt bemötande, 2023:19

Källor och mer att läsa

Kortversioner av kommunernas resultat

Jämställdhetsmyndighetens kommunenkät om mäns våld mot kvinnor

Arbetsmarknadsdepartementet. Nationellt våldsförebyggande program. A2021/00839

Jämställdhetsmyndigheten. (2020). Handboken Inget att vänta på.

Jämställdhetsmyndigheten 2023. Breddad rekrytering i välfärden, 2023:7

Jämställdhetsmyndigheten 2023. Kunskap om våld avgörande för rätt bemötande, 2023:19

Socialstyrelsen 2021, Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om barnfridsbrott – Meddelandeblad, 2021-6-7504

Socialstyrelsen (2022), Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. HSLF-FS 2022:39

Leifman, H., Pettersson, C., & Wärngård, A (2021). Kommunala förutsättningar för folkhälsoarbete i Stockholms län – Beskrivningar och bedömningar utifrån tre olika datakällor. Karolinska Institutet 2021.

Åklagarmyndigheten 2023.

Åklagarmyndighetens årsredovisning 2022.

Författare

Eva-Maria Ambesjö

Utredare,
Jämställdhetsmyndigheten

Robert Kristiansen

Utredare,
Jämställdhetsmyndigheten

Presskontakt

070-784 74 97